

॥ ११ ॥ १७३
९६
“लेख्या विजय” पत्रमा बधारे.

५३१०

लेख्या लाहाणी.

~~११ ११~~
सहजोध वयन.

लग्नना.

भगनलाल नरोत्तमदास पटेल.

“महाजनमंडण” ना कर्ता.

अभिलाषा—“विजय प्रवर्तक” प्रस.

संवत् १९५२.

दिमत जे आना.

સૂચના.

“લેડિઆ વિજય અથવા પારીદાર પત્રિકા” નામે માસિક પત્ર કેટલાક ઉત્સાહી અને સ્વદેશભિમાની સહગૃહસ્થોની વ્યવસ્થાપક મંડળી તરફથી હાલમાં દર મહિને પ્રકટ થાય છે. તેના દ્વારા આહોકોને આ પુસ્તકની અકેદી પ્રત “લેડિઆ વિજય જયંતિ” ની ખુશાલીમાં ભેટ દાખલ આપવાનો અમે દરેક કર્ચો છે. અને એ એપાનીઆનીજ મારફતે “લેડિઆ લાહાણી” ને નામે વહેંચાવી છે. આશા છે કે મારી આ અલ્પ ભેટ સજ્જ બંધવો દુપા કરી સ્વિકારશે.

“લેડિઆ વિજય” ના આહોકો શિવાયના જે ગૃહસ્થોને આ પુસ્તક લેવાની ઇચ્છા હોય, તેમણે તેની કિંમતના ૩૦-૨-૦ મોકલવીને મંગાવી લેવું.

મુ. આંબલીઆરા. } મગનલાલ નરોત્તમદાસ પટેલ.
કપડવણ્ણ પોષ્ટ.

“લેઉઆ વિજય” પત્રનો વધારો.

૬૩૨૦

લેઉઆ લાહાણી.

સદ્બોધ વચન.

લખનાર.

મગનલાલ નરોત્તમદાસ પટેલ.

“મહાજનમંડળ” ના કર્તા.

સંવત ૧૯૫૨.

કિંમત બે આના.

અર્પણ પત્રિકા.

મારા જ્ઞાતિ બાંધવો (લેકચર પાટીદારો) કે જેઓ વિદ્યાર્થી અક્ષય ધન સંપાદન કરવા માટે સ્વદેશમાં તેમ વિદ્યાયત વગેરે દૂર દેશાવરોમાં ગમન કરીને કાર્તિ મેળવે છે; જેઓ જ્ઞાતિની સાંસારિક સુધારણાઓ તથા ખેતીવાડીના ઉત્તમ સ્વકલોગને ખીલવવા માટે તત્પર છે; અને ટુંકામાં કહીશું કે, જેમના હૈયામાં સ્વજ્ઞાતિના ભવિષ્યના ઉદયને માટે તેમજ તમામ જનમંડળના હિતનાં કાર્યો કરવા માટે તન, મન, અને ધનથી બની શકે તેટલો પ્રયત્ન કરવાનું વસેલું છે; તેમને આ “સદ્બોધ વચન” નામે લઘુ ગ્રંથ અર્પણ કરીને હું આનંદ પામું છું.

આંખલીઆરા.
તા. ૮-૩-૯૬.

લી. સેવક.
મગનલાલ નરોત્તમદાસ પટેલ.

સદ્બોધ વચન.

સત્યેનધાર્યતેપૃથ્વીસત્યેનતપતેરવિઃ ।

સત્યેનવાતિવાયુશ્ચસર્વેસત્યેપ્રતિષ્ઠિતં ॥

અર્થ—સત્ય વડે પૃથ્વી ધારણ કરાય છે, સૂર્ય તપે છે, તથા વાયુ વાય છે, માટે સર્વ સત્યમાં રહ્યું છે. (આણક્ય નીતિ.)

નાસ્તિસત્યસમોધર્મોનસત્યાદ્વિચિતેપરં ।

નહિતીવ્રતરંકિંચિદનૃતાદિહવિચિતે ॥

અર્થ—આ લોકમાં સત્ય સમાન ધર્મ નથી, સત્યથી કાંઈ પણ શ્રેષ્ઠ નથી, અને અસત્યથી અતિશય ખરાબ બીજું કાંઈ પણ નથી. (શ્રીમદ્ભારત આદિ પર્વ ૭૪ અધ્યાય.)

ધર્મોવિશ્વસ્યજગતઃપ્રતિષ્ઠાલોકેધર્મિષ્ઠંપ્રજાઉપસર્પીતિ ।

ધર્મેણપાપમપનુદંતિધર્મેસર્વપ્રતિષ્ઠિતંતસ્માદ્ધર્મપરમંવદન્તિ ॥

અર્થ—ધર્મ સર્વ પ્રાણિને આશ્રય છે, જગતમાં ધર્માધર્મ જન-જીવા માટે લોકો ધર્મિષ્ઠની પાસે જાય છે, ધર્મે કરી પાપને ટાળે છે, અને ધર્મમાં સર્વ રહ્યું છે; માટે ધર્મને શ્રેષ્ઠ કહે છે. (કૃષ્ણ યજુર્વેદના તૈત્તિરીયારણ્યકના દશમા પ્રપાઠકનો ૬૩ મો અનુવાક.)

વિદ્યાનામનરસ્યરૂપમધિકંપ્રચ્છન્નગુપ્તંધનાંવિદ્યાભોગકરીય-

શઃસુખકરીવિદ્યાગુરુણાંગુરુઃ । વિદ્યાબંધુજનોવિદેશગમનેવિ
દ્યાપરંદૈવતંવિદ્યારાજસુપૂજ્યતેનહિધનંવિદ્યાવિહીનઃપશુઃ ॥

અર્થ—વિદ્યાજ નરનું અધિક ૩૫ તથા ઢાંકેલું ગુપ્ત ધન, ભો-
ગ, યશ તથા સુખને આપનારી, ગુરૂની પણ ગુરૂ છે. તે પ્રવાસમાં
બંધુજન સમાન અને પરમ દૈવત૨૫ છે; રાજ દરબારમાં પણ વિ-
દ્યાજ પૂજ્ય છે, ધન પૂજનું નથી; માટે વિદ્યાહીન માણસને પશુ
સમાન જાણવો (ભર્તૃહરિ કૃત નીતિશતક.)

માતેવરક્ષતિપિતેવહિતેનિયુંક્તેકાન્તેવચાભિરમયત્યપનીયસ્વેદં ।
લક્ષ્મીંતનોતિવિતનોતિચદિશુકીર્તિકિંકિન્નસાધયતિકલ્પલતે
વવિદ્યા ॥

અર્થ—વિદ્યા માતાની પેઠે રક્ષા કરે છે, પિતાની પેઠે હિત-
માં જોડે છે, સ્ત્રીની પેઠે ખેદને ટાળી આનંદ પમાડે છે, લક્ષ્મીને
વધારે છે, અને સર્વ દિશામાં કીર્તિને વિસ્તારે છે; માટે તે કલ્પ-
લતાની પેઠે શું શું મેળવી આપતી નથી ? અર્થાત્ બધું મેળવી
આપે છે. (ભોજપ્રબંધ.)

યદાકિંચિત્જોહંદ્વિપશ્વમદાંધઃ સમભવંતદાસર્વજ્ઞોસ્મીત્યભવદ
વલિપ્તમમનઃ ।

યદાકિંચિત્કિંચિદ્બુધજનસકાશાદવગતંતદામૂર્ખોસ્મીતિજ્વર
શ્વમદોમેવ્યપગતઃ ॥

અર્થ—જ્યારે હું થોડું જાણતો, ત્યારે હાથીની પેઠે મદાંધ થ-
તો, તે સર્વજ્ઞ હું એમ મારું મન ગર્વિષ્ઠ થતું; પણ જ્યારે મેં ખંડિત

જનોની પાસેથી થોડું થોડું વધારે જાણવા માંગ્યું, ત્યારે હું મૂર્ખ છું એમ મને ભાસ્યું, તે જવરની પેઠે મારો મદ જતો રહ્યો. (ભર્તૃહરિ)

પૌલસ્ત્યઃકથમન્યદારહરણેદોષંનવિજ્ઞાતવાન્ ।

રામેણાપિકથંનહેમહરિણસ્યાસંભવોલક્ષિતઃ ॥

અક્ષૈશ્વાપિયુધિષ્ઠિરેણસહસાપ્રાપ્તોહ્યનર્થઃકથં ।

પ્રત્યાસન્નવિપત્તિમૂઢમનસાંપ્રાયોમતિઃક્ષીયતે ॥

અર્થ—રાવણે પરસ્ત્રી હરણ કરવામાં દોષ કેમ ન જાણ્યો ? રામે સોનાના મુગનો અસંભવ કેમ ન વિચાર્યો ? અને યુધિષ્ઠિર પાસાના છૂતે કરી અકસ્માત અનર્થને કેમ પ્રાપ્ત થયા ? મારે પાસે આવેલી વિપત્તિ વડે મૂઢ થયેલા મનવાળા મનુષ્યોની મતિ ઘણું ક-રીને ક્ષીણ થાય છે. (વિષ્ણુશર્મા.)

કુઠારમાલિકાંદૃષ્ટ્વાકંપિતાઃસકલાદ્રુમાઃ ।

વૃદ્ધસ્તરુરુવાચેદંસ્વજાતિર્નૈવદૃશ્યતે ॥

અર્થ—દોરડામાં પરાવેલી કુહાડાની માળાને જોઈને સર્વ વૃક્ષો કંપવા લાગ્યાં; ત્યારે વૃદ્ધ વૃક્ષ બોલ્યો કે, તમે બીહીશો માં, હજી તેમાં આપણી જાત ભળી દેખાતી નથી.

અદ્રોહઃસર્વભૂતેષુકર્મણામનસાગિરા ।

અનુગ્રહશ્ચદાનંચસતાંધર્મઃસનાતનઃ ॥

અર્થ—મન, વાણી, અને કર્મે કરી પ્રાણિ માત્રનો દ્રોહ ન કરવો, દયા રાખવી, તથા ઉપકાર કરવો, એ સત્પુરુષોનો સનાતન ધર્મ છે. (શ્રી મહાભારતાંતર્ગત શાંતિ પર્વ ૧૬૨ અધ્યાય.)

માતૃવત્પરદારાણિપરદ્રવ્યાણિલોષ્ટ્રવત્ ।

આત્મવત્સર્વભૂતાનિવીક્ષંતેધર્મવુદ્ધયઃ ॥

અર્થ—ધર્મ બુદ્ધિવાળાં મનુષ્ય પારકી સ્ત્રીને માતા સમાન, પારકા ધનને માઠી સમાન, અને સર્વ પ્રાણિને પોતા સમાન જુએ છે. (વિષ્ણુશર્મા.)

અન્નદાનાત્પરંદાનંવિદ્યાદાનમતઃપરમ્ ।

અન્નેનક્ષણિકાતૃપ્તિર્યાવજ્જીવંતુવિદ્યયા ॥

અર્થ—સર્વ દાનથી અન્નદાન શ્રેષ્ઠ છે, અને વિદ્યાદાન એથી પણ શ્રેષ્ઠ છે, કેમકે અન્નવડે ક્ષણિક, પણ વિદ્યા વડે તો હવિત પવિત તૃપ્તિ થાય છે. (વિષ્ણુશર્મા.)

નરસ્યાભરણંરૂપંરૂપસ્યાભરણંગુણઃ ।

ગુણસ્યાભરણંજ્ઞાનંજ્ઞાનસ્યાભરણંક્ષમા ॥

અર્થ—નરનું ભૂષણ રૂપ, રૂપનું ભૂષણ ગુણ, ગુણનું ભૂષણ જ્ઞાન, અને જ્ઞાનનું ભૂષણ ક્ષમા છે. (મહાભારત શાંતિ પર્વ.)

કાંતંવક્ત્રિકપોતિકાકુલતયાનાથાંતકાલોઽધુનાવ્યાધોધોધૃત
ચાપસજ્જિતશરઃશ્યેનઃપરિભ્રામતિ । इत्थंसत्यहिनासदष्टइषुणा
श्येनोपितेनाहतस्तूर्णतૌતુયમાલયંપ્રતિગતૌદૈવીવિચિત્રાગતિઃ॥

અર્થ—કપોતિકા (હોલી) નામે પક્ષી પોતાના પતિને આકુળ-પણાથી કહે છે કે,—“હે નાથ ! આ ટાણે અંતકાળ આવ્યો, કેમકે આણુ સજ્જ કરેલ ધનુષ્ય હાથમાં ધરીને પારકી (શિકારી) નીચે ઉભો છે, અને ઉપર સિંચાણો (ખાજ પક્ષી) ફરે છે,” એમ કહે

છે એટલામાં નીચે પારધીને સર્પ કરડ્યો, તેથી તેના ધનુષ્યમાંથી નિ-
શાન ચુકી છુટેલા બાણ વડે ઉપર શરતો સિંચાણો હણાયો, એ રીતે
બંને તત્કાળ મરણ પામ્યા. અને બન્ન્યાં સહિત કપોત કપોતીકા બન્ની
ગયાં ! આહા હા ! ! ! ઇશ્વરેચ્છા કેવી વિચિત્ર છે ! (વિષ્ણુશર્મા.)

જાડ્યંધિયોદ્ધરતિસિંચતિવાચિસત્યંમાનોન્નર્તિદિશતિપાપમ
પાકરોતિ ।

चेतःप्रसादयतिदिक्षुतनोतिकीर्तिसत्संगतिःकथयकिन्नकरो
तिपुंसाम् ॥

અર્થ—સત્પુરુષોની સંગતિ બુદ્ધિની જડતાને હણે છે, વાણીમાં
સત્યને સિંચન કરે છે, માન વધારે છે, પાપને ટાળે છે, ચિત્તને પ્ર-
સન્ન કરે છે, અને દિશામાં કીર્તિને ફેલાવે છે; કહેા ! પુરૂષને સત્સં-
ગતિ શું શું નથી કરતી ? (ભર્તૃહરિ)

क्षीरेणात्मगतोदकायद्दिगुणादत्ताः पुरातेऽखिलाः क्षीरे
नापमवेक्ष्यतेनपयसाह्यात्माकृशानौहुतः । गन्तुंपावकमुन्मनस्त
भवत्तद्वृष्टातुदमित्रापदंयुक्तंतेनजलेनशाम्यतिसतांमैत्रीपुनस्त्वी
दशी ॥

અર્થ—દૂધે પોતામાં મળેલા જળને પ્રથમ પોતાના સર્વ ગુણ
આપ્યા તેથી તે જળે દૂધમાં ઉણુતા જ્નેષ્ટ પોતાના આત્માને અ-
ગ્નિમાં હોમ્યો, અર્થાત્ પોતે બળવા માંડ્યું; ત્યારે તે દૂધે મિત્રની
આપત્ત જ્નેષ્ટ અગ્નિને ઠારવા માટે તે પ્રત્યે જવાનું મન કર્યું, અ-
ર્થાત્ ઉભરાવા માંડ્યું; પણ શરીરને જળરૂપ મિત્ર સહિત થવાથી,

અર્થાત્ તેમાં ખાણી નાખવાથી શાન્ત થયું; એવી સત્પુરુષોની મિત્રાઈ હોય છે. (ભર્તૃહરિ.)

મણિનાવલયંવલયેનમણિર્મણિનાવલયેનવિભાતિકરઃ ।

પયસાકમલંકમલેનપયઃપયસાકમલેનવિભાતિસરઃ ॥

શશિનાચનૈશાનિશયાચશશીશશિનાનિશયાચવિભાતિનમઃ ।

કવિનાચસભાસભયાચકવિઃકવિનાસભયાચવિભાતિનૃપઃ ॥

અર્થ—જેમ મણિ વડે કંકણ, તથા કંકણ વડે મણિ, અને મણિ તથા કંકણ વડે હાથ શોભે છે; તેમ જળ વડે કમળ, તથા કમળ વડે જળ, અને જળ તથા કમળ વડે તળાવ શોભે છે. વળી ચંદ્ર વડે રાત્રિ, તથા રાત્રિ વડે ચંદ્ર, અને ચંદ્ર તથા રાત્રિ વડે આકાશ શોભે છે; તેમ કવિ વડે સભા, તથા સભા વડે કવિ, અને કવિ તથા સભા વડે રાજ્ય શોભે છે. (વિજયશર્મા.)

કચિદ્ભૂમૌશર્યાકચિદપિચપર્યંકશયનઃકચિચ્છાકાદ્દારઃ
કચિદપિચશાલ્યોદનરુચિઃકચિત્કંથાધારીકચિદપિચદિ-
વ્યાંબરધરોમનસ્વીકાર્યાર્થોનગણયતિદુઃસ્વંનચસુખમ્ ॥

અર્થ—કોઈ ટાણે પૃથ્વીપર, અને કોઈ ટાણે પલંગપર શયન, કોઈ ટાણે શાક માત્રનો, તો કોઈ ટાણે સુંદર ભાતનો આહાર; કોઈ ટાણે ફાટેલી ગોઠડી, તો કોઈ ટાણે સુંદર વસ્ત્ર ઓઢવા મળે; તોપણ કાર્ય સાધનાર ચતુર ગણુસ દુઃખ તથા સુખને ગણતો નથી. (ભર્તૃહરિ.)

દિવસેનૈવતત્કુર્યાદિનરાત્રૌમુખંવસેત્ ।

पूर्ववयसितत्कुर्याच्चेनवृद्धःसुखंवसेत् ॥

અર્થ—દિવસે એવું કાર્ય કરવું કે, જેથી રાત્રિયે નિરાંતે ઉઘ આવે, અને પહેલી અવસ્થામાં એવું કરવું કે, જેથી વૃદ્ધાવસ્થામાં સુખે રહેવાય. (વિદુરનીતિ.)

छिन्नोपિरोदितिरुश्चंद्रः क्षीणोऽपिवर्धतेलोके ।

इतिविमृशंतःसंतःसंतप्यंतेनलोकेऽस्मिन् ॥

અર્થ—આ લોકમાં કાપેલો વૃક્ષ પણ પાછો ઉગે છે, અને ક્ષીણ થયેલ ચંદ્ર પણ પાછો વૃદ્ધિ પામે છે; એમ વિચાર કરનાર સજ્જનો કદિ ખેદ પામતા નથી. (પ્રસંગ રતનાવલિ.)

त्याज्यंनधैर्यैर्विधुरेऽपिकालेधैर्यात्કदाचिद्भूतिमान्पुयात्सः ।

यथासमुद्रेऽपिचपोतभंगेसांयात्रिकोवांछितितर्तुमेव ॥

અર્થ—જેમ સમુદ્રમાં વહાણ ભાગી જવાની વખતે પણ મુસાફર તરવા છૂટે છે, તેમ મનુષ્યે વિપત્તિ સમયે પણ ધૈર્ય છોડવું નહિ. કેમકે ધીરજથી કદાચિત્ તે ગતિને પામે છે.

अनारंभोहिकार्याणांप्रथमंबुद्धिलक्षणम् ।

आरब्धस्यांतगमनંद्वितीयंबुद्धिलक्षणम् ॥

અર્થ—કાર્યનો આરંભ ન કરવો એ બુદ્ધિનું પ્રથમ લક્ષણ છે, અને આરંભેલા કાર્યને પાર પાડવું, એ બુદ્ધિનું બીજું લક્ષણ છે. (વિષ્ણુશર્મા.)

स्थितोमृत्युमुखेचाहंक्षणमायुर्ममास्तिन ।

इतिमत्त्वादानधर्मोयथेष्टૐતુસमाचરંત્ ॥

(૧૨)

અર્થ—હું મૃત્યુના મુખમાં રહ્યો છું. મારું આયુષ ક્ષણ માત્ર નથી, એમ માની યથેષ્ટ દાન ધર્મ આચરવાં. (શુકનીતિ.)

बंधनानिखलुसंतिबहुनिप्रेमरज्जुददबंधनमेव ।

दारुभेदनिपुणोऽपिपडंघ्रिर्नિક्रियोभवतिपंकजकोशे ॥

અર્થ—અંધન ઘણાં હોય છે, પણ પ્રેમરૂપ દોરડી દૃઢ અંધન છે. કેમકે ભ્રમર લાકડું ભેદવામાં ચતુર છતાં પણ કમળકોશમાં નિષ્ક્રિય થાય છે. (ચાણક્યનીતિ.)

नसासभायत्रनसंतिवृद्धावृद्धानतेयेनवदंतिधर्मम् ।

धर्मःसनोयत्रनसत्यमस्तिसत्यंनतद्यच्छलेनाभ्युपेतम् ॥

અર્થ—જેમાં વૃદ્ધ ન હોય તે સભા નહિ, જે ન્યાય વાક્ય ન બોલે તે વૃદ્ધ નહિ, જેમાં સત્ય ન હોય તે ન્યાય નહિ, અને જે છળ કરી યુક્ત હોય તે સત્ય નહિ. (વિદુરનીતિ.)

निर्गुणेष्वपिसत्त्वेषुदयांकुर्वीतिसाधवः ।

नहिसंहरतेज्योत्સ્नांचन्द्रश्चांडालवेश्मनि ॥

અર્થ—સત્પુરુષ નિર્ગુણ પ્રાણિયો વિષે પણ દયા કરે છે; જેમકે ચંદ્ર ચાંડાલના ઘરમાં પ્રકાશનો નાશ કરતો નથી.

विषमांहिदशांप्राप्यदैवंगर्हयतेनरः ।

आत्मनःकर्मदोषांश्चनैवजानात्यपांडितः ॥

અર્થ—ગૂર્ખ મનુષ્ય વિષમ દશાને પામી, દૈવને નિંદે છે, પણ પોતાના કર્મ દોષને જાણતો નથી. (વિષ્ણુશર્મા.)

उद्यमःसाहसंधैर्यबुद्धिःशक्तिःपराक्रमः ।

ષટેતેયત્રવર્તેતેતત્રદેવઃસહાયકૃત્ ॥

અર્થ—ઉદય, સૌર્ય, ધૈર્ય, બુદ્ધિ, શક્તિ, અને પરાક્રમ, એ છં જ્યાં હોય, ત્યાં દેવ સહાયકારિ થાય છે. (યોગવાસિષ્ઠ.)

દુર્જનઃપ્રિયવાદીચનૈતાદ્વિશ્વાસકારણમ્ ।

મધુતિષ્ઠિતિજિહ્વાગ્રેહૃદિહાલાહલંવિષમ્ ॥

અર્થ—દુર્જન પ્રિયવાદી હોય, તોપણ તેનો વિશ્વાસ કરવાને કારણ નથી. કેમકે તેની જીભના અગ્રભાગમાં મધુ, પણ હૃદયમાં હ-ળાહળ વિષ હોય છે.

તક્ષકસ્યવિષંદંતેમક્ષિકાયાવિષંશિરઃ ।

ઘૃશ્ચિકસ્યવિષંપુચ્છેસર્વાંગેદુર્જનોવિષમ્ ॥

અર્થ—સર્પના દાંતમાં, માખીના માથામાં, વીછિની પૂછમાં, અને દુર્જનના સર્વ અંગમાં વિષ હોય છે, (ચાણક્યનીતિ.)

**ઉદયતિયદિમાનુઃપશ્ચિમેદિગિર્વિભાગેપ્રચલતિયદિહૈમઃશીતતાં-
યાતિવહ્નિઃ ।**

**વિકસતિયદિપદ્મંપર્વતાનાંશિખાગ્રેનચલતિઃખલુવાક્યંસજ્જનાનાં
કદાચિત્ ॥**

અર્થ—કદિ સૂર્ય પશ્ચિમ દિશામાં ઉગે, હિમાલય ચલાયમાન થાય, અગ્નિ શીતતાને પામે, તથા પર્વતની ટોચ ઉપર કમળ ખી-લે, તોપણ સત્પુરુષોનું વાક્ય કદિ પણ ચલાયમાન થતું નથી, (સભાતરંગ.)

અલબ્ધંચૈવલિપ્સેતલબ્ધંરક્ષેદવક્ષયાત્ ।

રક્ષિતંવર્ધયેત્સમ્યક્વૃદ્ધંદીનેષુનિક્ષિપેત્ ॥

અર્થ—ધન ન મળે ત્યાં સુધી ઇચ્છવું, મળેલા ધનની ક્ષય-થી રક્ષા કરવી, રક્ષણ કરેલાંને સારી રીતે વધારવું, અને વધેલા ધનને ગરીબોના ઉપકારમાં વાપરવું.

દાનંપ્રિયવાક્સહિતંજ્ઞાનમર્ગર્વક્ષમાન્વિતંશૌર્યમ્ ।

વિત્તંત્યાગનિયુક્તંદુર્લભમેતચ્ચતુર્ભદ્રમ્ ॥

અર્થ—પ્રિય વાણી સહિત દાન, ગર્વ સહિત જ્ઞાન, ક્ષમા યુક્ત સૌર્ય, તથા પરોપકાર સહિત ધન, એ ચાર શ્રેષ્ઠ ગુણ દુર્લભ છે. (વિષ્ણુશર્મા.)

ચેતોહરાયુવતયઃસુહૃદોઽનુકૂલાઃ સબ્દાધવાઃપ્રણતિનમ્રગિરશ્ચ-
મૃત્યાઃ ।

ગર્જંતિદંતિનિવહાસ્તરલાસ્તુરંગાઃસંમીલનેનયનયોર્નહિકિંચિદ-
સ્તિ ॥

અર્થ—ભોજ રાજાએ કહ્યું કે;—“ મારે ચિત્તને હરે તેવી સ્ત્રી, અનુકૂળ મિત્ર, સારા સંબંધી, નમ્રતા તથા વિયન યુક્ત વાણીવાળા ચાકર, ગર્જતા હસ્તિ, અને ચંચળ ધોડા છે.” ત્યારે કાલિદાસ ખંડિતે કહ્યું કે;—“ આંખ વિંચાયા પછી કંઈ નથી. ” (ભોજપ્રબંધ.)

અનિત્યાનિશરીરાણિવિભવોનૈવશાશ્વતઃ ।

નિત્યંસંનિહિતોમૃત્યુઃ કર્તવ્યોધર્મસંગ્રહઃ ॥

અર્થ—શરીર નાશવંત છે, વૈભવ નિરંતર નથી, અને મૃત્યુ

નિત્ય પાસે છે, એમ જાણી ધર્મ સંગ્રહ કરવો. (વિષ્ણુશર્મા.)

શ્વઃકાર્યમદ્યકુર્વીતપુર્વાદ્દુષ્ટાપરાદ્દુષ્ટાનિકમ્ ।

નાદિપ્રતીક્ષતેમૃત્યુઃકૃતમસ્યનવાકૃતમ્ ॥

અર્થ—આવતી કાલનું કાર્ય આજે કરવું, અને દિવસના પાછલા પહોરનું કાર્ય પહેલા પહોરે, કરવા યોગ્ય હોય તો કરવું, કેમકે મનુષ્યે પોતાનું કામ પુરૂ કર્યું વા નથી કર્યું, તેની મૃત્યુ કાંઈ વાટ જોતું નથી. (શ્રી મહાભારતાંતર્ગત વનપર્વ.)

**સાનંદંસદનંસુતાશ્ચસુધિયઃ કાંતાનદુર્માષિણીસ્વેચ્છાપૂળ
ધનંસ્વયોષિતિરતિઃ સ્વાજ્ઞાપરાઃસેવકાઃ । આતિથ્યંવિભુચિંતનં
પ્રતિદિનાંમિષ્ટાન્નપાનંમૃદેસાધોર્મૈત્ર્યમરોગિતાચસતતંધન્યોમૃદ-
સ્થાશ્રમઃ ॥**

અર્થ—આનંદ યુક્ત ધર, સારી બુદ્ધિવાળા પુત્ર, મધુર બોલનારી સ્ત્રી, ઇચ્છા પૂર્ણ થઈ શકે તેટલું ધન, માત્ર પોતાની સ્ત્રીમાં પ્રીતિ, આજ્ઞા પાળનાર આકર, પરોણાગત, પ્રતિદિવસ ઇશ્વર ચિંતન, ધરમાં રચતાં અન્નપાન, સજ્જનની મિત્રતા, અને નિરંતર નિરોગી-પણું, એટલાયે યુક્ત મૃદસ્થાશ્રમ ધન્ય જાણવો. (આશુક્યનીતિ.)

**અર્થાઃપાદરજઃ સમાગિરિનદીવેગોપમંયૌવનંઆયુષ્યંજલ
વિંદુલોલચપલંફેનોપમંજીવનમ્ । દાનંયોનકરોતિનિશ્ચલમતિ-
ર્ભોગંનભુક્તેચયઃપશ્ચાત્તાપયુતોજરાપરિગતઃશોકાગ્નિનાદદ્યતે॥**

અર્થ—ધન પગની રજ સજ્જાન, યૌવન પર્વતની નદીના વેગ સરખું, આયુષ જળ બિંદુ સરખું અપજ, તથા જીવતર શીણ સમાન

છે; એમ જાણ્યા છતાં જે નિશ્ચય મતિવાળો પુરૂષ પંચોપકાર કરતો નથી, તથા ભોગ ભોગવતો નથી, તે વૃદ્ધ થયા પછી પશ્ચાતાપ યુક્ત યદ્ય શોકરૂપ અગ્નિ વડે જળે છે. કહ્યું છે કે;—

ભોગાનભુક્તાવયમેવભુક્તાદાનંનદત્તંવયમેવદત્તાઃ ।

કાલોનયાતોવયમેવયાતાસ્તૃષ્ણાનજીર્ણાવયમેવજીર્ણાઃ॥

અર્થ—ભોગ ભોગવ્યા નહિ, પણ અમેજ ભોગવાણા ! દાન દાધું નહિ, પણ અમેજ દેવાણા ! કાળ ગયો નહિ, પણ અમેજ ગયા ! અતે તૃષ્ણા જીર્ણ થઈ નહિ, પણ અમેજ જીર્ણ થયા.

**વ્યાઘ્રીવતિષ્ઠિતિજરાપરિતર્જયંતીરોગાશ્ચશત્રવદ્વપ્રહરંતિદેહમ્ ।
આયુઃપરિસ્ત્રવતિભિન્નઘટાદિવાંમ્બોલોકસ્તથાપ્યહિતમાચરતી
તિચિત્રમ્ ॥**

અર્થ—વાઘણની પેઠે ચોમેરથી તિરસ્કાર કરતી જરા ઉભી છે, શત્રુની પેઠે રોગ દેહને હણે છે, ભાગેલા ઘડામાંથી પાણીની પેઠે આયુષ સ્ત્રવી જાય છે, તોપણ મનુષ્ય અહિત આચરે છે, એ આશ્ચર્ય જેવું છે.

યથૈવાત્માપરસ્તદ્વદૃષ્ટવ્યઃગુભમિચ્છતા ।

મુખદુઃસ્વાનિતુલ્યાનિયથાત્મનિતથાપરે ॥

અર્થ—કદ્યાણુ ઇચ્છનારે પોતાના આત્માની પેઠે બીજાને જો-
વો, કારણકે જેમ પોતામાં, તેમ બીજામાં સુખ દુઃખની લાગણી
સમાન હોય છે. (ભર્તૃહરિ.)

મુનિર્ભવતિમૌનાન્નાનારણ્યવસનાન્મુનિઃ ।

મુનિર્ભવતિવશ્યાત્માસ્થિતધીર્મુનિરુચ્યતે ॥

અર્થ—મનુષ્ય મુંઝ રહેવાથી તથા અરણ્યમાં વસવાથી મુનિ થતો નથી. પણ મનને વશ કરવાથી મુનિ થાય છે, કેમકે સ્થિર બુદ્ધિવાળો મુનિ કહેવાય છે.

અહાન્યસ્તમયાન્તાનિહયાન્તાશર્વરી ।

સુખસ્યાન્તંસદાદુઃખંદુઃખસ્યાન્તંસદાસુખં ॥

સર્વેક્ષયાન્તાનિયમાપતનાન્તાઃસમુચ્ચયાઃ ।

સંયોગાશ્ચવિયોગાન્તામરણાન્તંચજીવિતં ॥

અર્થ—દરેક વસ્તુ દિપે છે, અને ઝાંખી પડે છે; સવારનો અંત સાંજ, દિવસનો અંત રાત, સુખનો અંત દુઃખ, અને દુઃખનો અંત સુખ; એમ સંધાની વસ્તુ ક્ષય અંતવાળી છે. તેજ પ્રમાણે સંયોગનો અંત વિયોગ, અને છેવટે જીવિતનો અંત મરણજ છે. (શ્રી મહાભારત.)

પञ्चૈતેપાણ્ડુપુત્રાઃક્ષિતિપતિતનયાધર્મભીમાર્જુનાદ્યાઃ ।

શૂરાઃસત્યપ્રતિજ્ઞાદઠનરવપુષઃકેશવેનાપિગૂઢાઃ ॥

તેજીરાઃપાણિપાત્રેકૃપણજનનૃહેભિષ્ણુચર્યાપ્રવૃત્તાઃ ।

કૌવાકાયસમર્થોભવતિવિધિવશાદ્ધાવિનીકર્મરેષા ॥

અર્થ—યુધિષ્ઠિર, ભીમ અને અર્જુન આદિ પૃથ્વીપતિના પુત્ર પાંચે પાંડવો, શૂર, સત્ય પ્રતિજ્ઞાવાળા, બળવાન, અને કેશવથી સુર ક્ષિત હતા; તેમ છતાં પણ તેમને કૃપણ માણસોને ધાખોળો ધરી ભીષ્મ માગવી પડી! નસીબની રેખા ધશ્વરને હાથ છે, તેની આગળ કોણ સમર્થ છે!

સામાન્ય ઉપદેશ.

“જે મનુષ્ય સરળભાવથી ઇશ્વરની આગળ પ્રાર્થના કરે છે, તેની પ્રાર્થના ઇશ્વર પૂર્ણ કરે છે. ઇશ્વર દુઃખ વિપદમાંથી પણ મનુષ્યની પ્રાર્થના સરળ કરે છે, અને તેને અનંત સુખનાં રાજ્યમાં લેઈ જાય છે. આહા! ઇશ્વરના નામની કેવી અસાધારણ શક્તિ છે! તેના કેવો અપાર મહિમા છે! પાપહારિ પરમેશ્વરને મેળવીને મનુષ્યનું મન આનંદથી પ્રફુલ્લિત થાય છે.

પરમેશ્વર દુઃખીનું દુઃખ દૂર કરે છે. તેના દ્વારે જે પ્રાર્થના કરે છે, તે જલદીથી થાય, અથવા વિલંબ લાગે, તોપણ તેની પ્રાર્થના તે પૂર્ણ કરે છે. આહા! કેવી મધુર વાર્તા! પ્રાણના પ્રિયતમ દેવતાને પ્રાણમાં રાખ્યાથી આગમાં પડ્યા છતાં પણ મનુષ્ય પોતાને શીતલ સરોવરમાં નિમજ્જ જાણીને અનુભવ કરે છે. કૃપામય પરમેશ્વર સમયે સમય દુઃખ અને કષ્ટ માનવના મંગળને માટેજ મોકલે છે. વિચાર કરીને જોયાથી ઇશ્વરની લીલા સમજી શકાશે. જે તમે તમારા આત્માનું કલ્યાણ કરવા ઇચ્છતા હો, તો પ્રેમમય પરમેશ્વરને હૃદયમાં જગા આપો. પરમેશ્વર એવડો મોટો છે કે, આ મોટું આકાશ પણ તેની સીમા કરી શકતું નથી. વળી તે એવડો ન્હાનો છે કે, તે મનુષ્યના હૃદયમાં રહે છે.

ભગવાન એવો દયાળું છે કે, મનુષ્ય એકવાર બ્યાકુળ થઈને જોલાવે, તો તેના ઉપર દયા કર્યા સિવાય રહેતો નથી. ન્હાના બાળકો પણ પરમેશ્વરને જોલાવી શકે છે. પરમેશ્વરનું નામ જે માણસ એક વખત આતુર અંતરથી રમરણ કરી શકે છે, તે શું નિરાશ મનથી સંસારમાં પાછો ફરે છે?

આપણે પરમેશ્વરના હાથની કલમ માત્ર છીએ. કલમની કિં-
મત કેટલી હોય ? જે પરમેશ્વરનો દાસ છે, તે પોતાના પ્રિયતમ દે-
વતાને માટે પરિશ્રમ કરવાને એક પણ પણ દૂર રહેતો નથી; તેનું
પ્રિય કાર્ય કરવું, એજ તેના જીવનનો અપાર આનંદ અને સુખ છે,
અને એજ તેના જીવનનું અન્નપાન સ્વરૂપ છે. તે હમેશાં મંગલમય-
નો આદેશ કેવી રીતે પાલન કરે, તેનાજ વિચારમાં મગ્ન હોય છે.
જેઓ જગત્તા હિત સાધનને માટે પોતાની સુખ શાન્તિ વિસર્જન
કરીને રાત્રિ દિવસ અવિશ્રાંત પરિશ્રમ કરવામાં કાંઈ પણ કષ્ટ સ-
મજતા નથી, તેઓને માનવ કુળમાં ધન્ય છે ! તેઓના યોગેજ
જગત્નું ભલું થાય છે.

ધર્મરતું કામ મનુષ્યની કલ્પનાથી બહાર છે. તે કોઈ વેળાએ
દુઃખમાંથી આપણને પોતાને રસ્તે દોરે છે. ધર્મરતી શક્તિની હદ
કેટલી મોટી છે, તેનો નિર્ણય કરવો, એ મનુષ્ય યુદ્ધિને અસાધ્ય છે.
ધર્મર મંગળમય છે. તે હમેશાં મંગળજ કરે છે, આવો વિશ્વાસ રા-
ખીને ધીરભાવથી વાટ જોયા સિવાય મનુષ્યને શાન્તિ મેળવવાનો
બીજો ઉત્તમ માર્ગ એકે નથી.

પરેખર ધર્મર ઉપર વિશ્વાસ રાખનાર માણસ સાંસારિક વિ-
પદને તુચ્છ સમજે છે. સંકટો વિપત્તિમાં પણ વિશ્વાસી હૃદય સત્ય
માર્ગથી વિચલિત થતું નથી. જે ધર્મર ઉપર નિર્ભરનો ભાવ નહિ
હોય તો મનુષ્ય કદી પણ સંસાર બંધનથી મુક્ત થઈને શાન્તિ મે-
ળવી શકતો નથી. જ્યાં સુધી ધર્મર ઉપર આપણો વિશ્વાસ અટલ
નહિ રહેશે, ત્યાં સુધી કદી પૂર્ણ નિર્ભરનો ભાવ ઉત્પન્ન થઈ શકશે
નહિ. આપણે ધર્મર ઉપર જેટલો આધાર રાખતા શીખશું, તેટલી

હાથર ઉપર વિશ્વાસની મંજૂરનાઇ મેળવીશું. જે વાસ્તવિક વિશ્વાસ હોય તો માનવ બ્યાનક રોગચંત્રણા અને સાંસારિક કષ્ટમાં પણ સુખથી રહી શકે છે. ગમે તો પાળક હોય, યુવા હોય, કે મૂર્ખ હોય, પણ સર્વને વિશ્વાસ સઘળી હાલતમાં એક અપૂર્વ સુખ સાગરમાં સર્વદા નિમગ્ન રાખવાનો યત્ન કરે છે. માટે આ ઇશ્વરના રાજ્યમાં વિશ્વાસની સાથે ખીજ વાવો. એ રાજ્યમાં સારી વાત મરતી નથી. કોણ જાણે જે એક આત્માને પણ મૂકિતના માર્ગે લાવી શકિયે, તો તે એક આત્મા ફરી ઘણાક આત્માને લાવી શકશે.

જે વિશ્વાસ સામાન્ય વિદ્યથી જતો રહે છે, તે વિશ્વાસ વિશ્વાસજ નથી. આખા ભૂમંડળનું ઐશ્વર્ય અને સુખ સંપદ જે વિશ્વાસીની સામે લાંચવામાં આવે, અને તે આપીને તેનો વિશ્વાસ ત્યાગ કરવા કહે તો તે સર્વને અસાર, અપદાર્થ ધિક્કારવા લાયક સંસારની અનિખરાય મલિન વસ્તુ કરતાં પણ અસાર સમજીને પોતાના અમૂલ્ય વિશ્વાસને પ્રાણમાં વધારે દ્રઢ રૂપથી પકડી રાખે છે. વિશ્વાસ કેવો અમૂલ્ય નિધિ છે ! તેની સાથે શું જગત્તની કોઈ વસ્તુની તુલના થઈ શકે ?

એક વખત મન પાપારાક્ત રહેવાથી કેવું બ્યાનક ડગ થાય છે ! હૃદય મનને અપવિત્રતાના ઝેરમાં એવી રીતે ઝેરી કરી નાખે છે કે વૈરાગ્યવાળા મનને પણ ફરી અપવિત્ર બાવનો હૃદય કરાવે છે. તોપણ પરમેશ્વર ઉપર જેનો એક વખત પ્રાણ લાગ્યો છે, તે પુરુષને પાપનું કામ કરવું તો એક પાણુએ રહ્યું, પરંતુ એક પાપનો વિચાર પણ જે તેના અંતરમાં ઉદિત થાય છે, તો તે તપેલા લોકાના સળિયાની પેઠે પ્રાણને વિંધી નાખે છે.

હમેશાં કોઈના દિવસ એક સરખા જતા નથી. દુઃખની દીર્ઘ

નિશાનું પણ કાળે કરીને પ્રભાત થાય છે. ભગવાન કોનો કવી રીતે ઉદ્ધાર કરે છે; તે કાણ જાણે છે? એક સામાન્ય જનાવથી તે પોતાની મંગળ દૃષ્ટિ પૂર્ણ કરે છે. મનુષ્ય જ્યારે ઇશ્વરના જળથી સંલગ્ન થઈને પોતાનું લક્ષ સાધવાના માર્ગ ઉપર આગળ વધે છે, ત્યારે તેની સામે પર્વતાકાર વિઘ્નના સુરેસુરા થઈ જાય છે, નિરાશાના ધોર અંધકારમાં આશાની ઉજ્જ્વળ જ્યોતિ દેખાય છે, અને વિપદનો પ્રગળ તરંગ પ્રશાંત ભાવ ધારણ કરે છે.

જેને આંખ્ય છે, તે જગત્ની દરેક વસ્તુમાંથી પુષ્કળ જાણવાને સમર્થ થાય છે; અને જેને ડાન છે, તે બીજાને અગોચર એવા ધણાક વિષય સાંભળીને કૃતાર્થ થાય છે. તમે જેને સામાન્ય જનાવ જાણીને તુચ્છ સમજો છો, જ્ઞાની મનુષ્યો તેમાં ઇશ્વરનો હાથ જોઈને કોઈ વેળાએ આનંદિત થાય છે; અને કોઈ વેળાએ સ્તંભિત થાય છે. એક સહેલા પાંતરાની નસોમાં તે ફેટકું જ્ઞાન કૌશલ્ય જુવે છે? પુષ્પ તેને પવિત્રતાનો ઉપદેશ આપે છે! જૃક્ષ તેને સહનશીલતા શીખાડે છે! નદી તેને પ્રેમની ઝોળખાણ આપે છે! તૃણ તેને વિનયનો નમુનો દેખાડે છે! વિચારવંતની આગળ દરેક વસ્તુ વાત કરે છે! પ્રકૃતિનું પુસ્તક ઉઘાડું છે! જેને આંખ્યો છે, તે વાંચી શકે છે; જે આંધળો છે, અથવા જે પોતાની મરજીથી આંખ્ય બંધ કરે છે, તેની આગળ સંઘર્ષ અંધારું છે.

જેમ ભૌતિક જગતમાં પાણીનું એક ટીપું અને એક પરમાણું નાશ પામતાં નથી, તેમ ધર્મની એક ખરી અથવા સત્ય વાતનો પણ નાશ થતો નથી. ધણાક જનોએ સંસારનું ધન ઔશ્વર્ય વગેરેને અતિ અસાર અને અપદાર્ય જાણીને નિત્ય નિર્મળ અને અક્ષય આ-

નંદ ભોગવવાને માટે ધર્મનો આશ્રય પકડ્યો છે. એક અનાથ વિદ્યા-
લયમાં ગરીબ છોકરાંને આવતાં જોઈને મનમાં આવે છે કે, ધર્મ જો
જગતમાં ખીચુ કાંઈ પણ બહુ નહિ કરી શકે, તો પણ આટલું તો
તેનાથી થાય છે કે, દરિદ્ર મદદ વગરનાં છોકરાંને સુખમાં અને સ્વ-
ચ્છંદમાં રાખવાનો ઉપાય કરે છે.

તમે સામાન્ય અર્થને માટે રાજગૌરવના લોભથી મનુષ્ય થઈને
પશુના જેવી અધમવૃત્તિ અવલંબન કરશો નહિ. અનંત જીવનનો વિ-
ચાર લક્ષમાં રાખીને આ લોકની સ્મૃદ્ધિને માટે મન—પ્રાણ અર્પણ
કરશો નહિ. આહા ! જોને એક મુઠી અનાજ મળવાની પંચાત છે, મે-
હેનત મજૂરી કરીને અથવા ભિક્ષા માગીને જે પોતાનો ગુજારો કરે
છે, અને કુટુંબનું પોષણ કરે છે, તે પણ પ્રાણના પ્રિયતમ દેવતાને
પ્રાણમાં રાખીને કેવો સુખી થાય છે ! તમે ધનવાન છો, જે કાંઈ
જોઈએ છીએ, તે તુર્ત મળે છે; જે ઇચ્છા કરો છો તે સર્વ પૂર્ણ થાય
છે; માટે જેણે તમને ઉક્ત કર્યા છે, તેની કશીની વાતનો તમે નિ-
રંતર વિચાર કરો.”

ઉપરનાં બોધવચનો એ કાંઈ સાધારણ મનુષ્યના મુખમાંથી ની-
કળેલાં સામાન્ય વાક્યો નથી. પરંતુ મહાત્મા જ્ઞાનોના મુખની એ
અમૃત વાણી છે; દેવવાણી છે; અથવા ગાયત્રીના મંત્ર સમાન જ્ઞા-
દાયક છે. જ્ઞાની પુરૂષો એને વેદ વચન તૂલ્ય માને છે, તે સત્ય છે.
પ્રિય વાચકવૃન્દ ! તમે પણ તેમજ માની એ વચનો ગૃહણ કરશો, એમ
જાણીને તે તમારી આગળ રજૂ કરીને હું આનંદ પામું છું. તથાસ્તુ.

શ્રી જગદીશ્વરો જયતુ.

તૈયાર છે.

પુસ્તકનું નામ.	કિંમત.	પ્રાપ્તિ.
મહાજનગણડળ.	૩. ૧૦—૦—૦	૦—૧૨—૦
સંસારચિત્ર કાદંબરી.	૨. ૧—૮—૦	૦—૨—૦
ખેતીવાડીનાં મૂળતત્ત્વની પાઠ-		
માળા ભાગ ૧ લા.	૩. ૦—૮—૦	૦—૧—૦
સુગંધ શોધેરનું વર્ણન.	૩. ૦—૮—૦	૦—૦—૬
નાગદાર મહારાષ્ટ્રીના વિકટા-		
રિયાનું સંક્ષિપ્ત જીવનચરિત્ર. ૩.	૦—૨—૦	૦—૦—૬
સદ્બોધ વચન.	૩. ૦—૨—૦	૦—૦—૬

સદરહુ પુસ્તકો જોમને જોઈએ તેમજ નીચે મલી કરનાર તરફ લાખી રોકડી કિંમતે અથવા વેચુપેળલથી મંગાવી લેવાં. એ પુસ્તકો સંબંધી નિશીય હકીકત જોમને જાણવાની ઇચ્છા હોય, તેમજ ૩. ૦—૦—૬ ટીકટ મોકલી જાણેલું પ્રાર્થ-કટસ મંગાવી લેવું.

મુ. આંખડીઆરા. } મગનલાલ નરોત્તમદાસ પટેલ.
કમકમણ પોષ્ટ.

